

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΔΗΜΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΔΣ06226022026

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο

Συνεδρίασης του Διοικητικού Συμβουλίου της Κ.Ε.Δ.Ε.
της 26^{ης} Φεβρουαρίου 2026

Στην Αθήνα σήμερα, 26 Φεβρουαρίου 2026, ημέρα Πέμπτη και ώρα 11:00, συνήλθε σε συνεδρίαση, δια ζώσης και με τηλεδιάσκεψη (μεικτή), σύμφωνα με το άρθρο 11 του ν. 5043/2023 (Α' 91), το Διοικητικό Συμβούλιο της Κ.Ε.Δ.Ε., ύστερα από πρόσκληση του Προέδρου της, κ. Λάζαρου Κυρίζογλου, Δημάρχου Αμπελοκήπων-Μενεμένης και υπό την προεδρία του.

Κατά τη συνεδρίαση παρέστησαν οι Δήμαρχοι: Αλεξόπουλος Γρηγόρης Δυτικής Αχαΐας, Αμπατζόγλου Θεόδωρος Αμαρουσίου, Αποστολόπουλος Ηλίας Παπάγου-Χολαργού, Γκουντάρας Αντώνιος Αγιάς, Δανηλίδης Συμεών Νεάπολης-Συκεών, Καστρινός Αλέξιος Πηνειού, Καφατσάκη-Βλάχου Σταματία Ζωγράφου, Κούλης Ευστάθιος Γορτυνίας, Κωνσταντέλλος Γρηγόριος Βάρης-Βούλας-Βουλιαγμένης, Μαμάκος Αθανάσιος Λαρισαίων, Παπαναστασίου Γεώργιος Αγρινίου, Πελετίδης Κωνσταντίνος Πατρέων, Ραβιόλος Ελευθέριος Καρύστου, Τσιάκος Βασίλειος Καρδίτσας, και οι Δημοτικοί Σύμβουλοι: Γιαλιτάκης Νικόλαος Ηρακλείου, Ζαχαριάδης Κωνσταντίνος Αθηναίων, Καραμαλάκης Μιχαήλ Ηρακλείου, Καταβούτας Γεώργιος Τρικκαίων, Μουράτογλου Ιωάννης Έδεσσας, Μπαρμπάκος Ευάγγελος Καλλιθέας, Μπίρμπας Δημήτριος Αιγάλεω, Τεντόμας Χρήστος Αθηναίων, Τζιαχρήστας Δημήτριος Δομοκού, Τσιαντής Δημήτριος Λίμνης Πλαστήρα, Υδραίου Μερόπη-Σπυριδούλα Κεντρικής Κέρκυρας και Διαποντίων Νήσων.

Απόντες οι Δήμαρχοι: Αναστασιάδης Φίλιππος Παγγαίου, Δούκας Χάρης Αθηναίων, Μπέγκας Θωμάς Ιωαννινών, Τσακίρης Παντελεήμων Ωραιοκάστρου και ο Δημοτικός Σύμβουλος Πύλου-Νέστορος Καφαντάρης Δημήτριος.

Αφού διαπιστώθηκε η απαρτία του Σώματος και γενομένης συζητήσεως, πάρθηκε η παρακάτω απόφαση:

Απόφαση 62^η

ΘΕΜΑ: Συζήτηση ενόψει της Συνταγματικής Αναθεώρησης με στόχο την ενίσχυση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και του ρόλου της στο Πολιτειακό σύστημα της χώρας.

Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΚΕΔΕ άκουσε εισήγηση από τον Πρόεδρό του, κ. Λ. Κυρίζογλου, σχετικά με το ανωτέρω θέμα και συγκεκριμένα για την ανάγκη η ΚΕΔΕ να διατυπώσει προτάσεις, ενόψει της συζήτησης στη Βουλή για τη Συνταγματική Αναθεώρηση, για τις αναγκαίες συνταγματικές ρυθμίσεις που πρέπει να γίνουν, προκειμένου να ενισχυθεί η Τοπική Αυτοδιοίκηση και ο ρόλος της στο Πολιτειακό σύστημα της χώρας και αφού έλαβε γνώση του αρχικού κειμένου προτάσεων της ΚΕΔΕ,

ύστερα από διαλογική συζήτηση

Αποφασίζει κατά πλειοψηφία

Εγκρίνει το επισυναπτόμενο αρχικό κείμενο προτάσεων της ΚΕΔΕ, ενόψει του δημοσίου διαλόγου για τη Συνταγματική Αναθεώρηση με στόχο την ενίσχυση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και του ρόλου της στο Πολιτειακό σύστημα της χώρας.

Ζητά τη συμμετοχή της ΚΕΔΕ στην Επιτροπή Διαβούλευσης των Κοινωνικών Φορέων που είναι αναγκαίο να συγκροτηθεί πριν τη σχετική απόφαση της Βουλής.

Ζητά τα άρθρα 101 και 102 του Συντάγματος να ενταχθούν ρητά στις αναθεωρητέες διατάξεις.

Σύμφωνα με το επισυναπτόμενο κείμενο, μεταξύ άλλων, ζητά:

- τη ρητή κατοχύρωση της αρχής ότι κάθε μεταβίβαση αρμοδιοτήτων από το κράτος προς την Τοπική Αυτοδιοίκηση συνοδεύεται από τη διασφάλιση των αναγκαίων πόρων, προσωπικού και μέσων, για την άσκησή τους,
- την ενίσχυση της οικονομικής και διοικητικής αυτοτέλειας των ΟΤΑ και της συμμετοχής τους στον σχεδιασμό και την υλοποίηση δημόσιων πολιτικών και επενδύσεων,
- τη θεσμική κατοχύρωση της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης και της συνεργασίας των επιπέδων διοίκησης για την αποτελεσματικότερη παροχή υπηρεσιών στους πολίτες,
- τη δυνατότητα των ΟΤΑ να διαμορφώνουν τις διοικητικές τους δομές σύμφωνα με τις τοπικές ανάγκες και να συμμετέχουν ενεργά στη χάραξη πολιτικών για την ανάπτυξη, την κοινωνική συνοχή και την ανθεκτικότητα των τοπικών κοινωνιών,
- την ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών και των τοπικών φορέων στη λήψη αποφάσεων, με σύγχρονα εργαλεία διακυβέρνησης και διαφάνειας.

Εγκρίνει τη διεξαγωγή ειδικής Ημερίδας, κατά την οποία θα διατυπωθούν προτάσεις για τις αναγκαίες συνταγματικές ρυθμίσεις που θα ενισχύουν την Τοπική Αυτοδιοίκηση και τον ρόλο της στο Πολιτειακό σύστημα της χώρας, με τη συμμετοχή του πολιτικού κόσμου, της ακαδημαϊκής κοινότητας και ειδικών επιστημόνων.

Στην ανωτέρω απόφαση ψήφισε «κατά» το μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου Κωνσταντίνος Πελετίδης, Δήμαρχος Πάτρας – επικεφαλής της Αυτοδιοικητικής Παράταξης «ΛΑΪΚΗ ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΗ».

Σε συνέχεια της υπ' αριθμ. 62/26.2.2026 απόφασης του Διοικητικού Συμβουλίου της ΚΕΔΕ.

.....
ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Ο Γενικός Γραμματέας της Κ.Ε.Δ.Ε.

Δημήτριος Καφαντάρης
Δημοτικός Σύμβουλος Πύλου-Νέστορος

Ο Πρόεδρος της Κ.Ε.Δ.Ε.

Λάζαρος Κυρίζογλου
Δήμαρχος Αμπελοκήπων-Μενεμένης

Η Αναπληρώτρια Γενική Διευθύντρια
της Κ.Ε.Δ.Ε.

Δέσποινα Λουκάκη

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΔΗΜΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΑΡΧΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΚΕΔΕ
ενόψει της Συνταγματικής Αναθεώρησης
με στόχο την ενίσχυση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και του ρόλου της
στο Πολιτειακό σύστημα της χώρας

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

2. ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΩΝ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΩΝ

3. ΛΟΙΠΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

4. ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

4.1. Μεταβίβαση αρμοδιοτήτων και διασφάλιση των αντίστοιχων πόρων

4.2. Ασύμμετρη Αποκέντρωση

4.3. Η εφαρμογή των νόμων που αφορούν διοικητικές μεταρρυθμίσεις

4.4. Ψηφιακή Πολυεπίπεδη Διακυβέρνηση

5. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ & ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΕΣ

Φεβρουάριος 2026

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ενόψει της Συνταγματικής Αναθεώρησης, την οποία προγραμματίζει η Κυβέρνηση να εισηγηθεί στη Βουλή, είναι σκόπιμο η ΚΕΔΕ να διατυπώσει προτάσεις για τις αναγκαίες συνταγματικές ρυθμίσεις που θα ενισχύουν την Τοπική Αυτοδιοίκηση και τον ρόλο της στο Πολιτειακό σύστημα της χώρας.

Εκτιμάται ότι για την προετοιμασία της διατύπωσης από την ΚΕΔΕ των αναγκαιών ρυθμίσεων που θα εκσυγχρονίζουν το συνταγματικό πλαίσιο, προκειμένου να αντιμετωπίζονται τα προβλήματα που προέκυψαν τα προηγούμενα χρόνια κατά τον σχεδιασμό και την εφαρμογή των δημόσιων πολιτικών και των κανονιστικών ρυθμίσεων, καθώς και οι διοικητικές, κοινωνικές και τεχνολογικές απαιτήσεις της σύγχρονης εποχής αλλά και της επόμενης 10ετίας, χρειάζεται να οργανωθεί ένα κατάλληλο Πρόγραμμα με σχετικές δράσεις και εκδηλώσεις.

Κεντρικό ρόλο στο Πρόγραμμα θα έχει η οργάνωση μιας Ημερίδας με τη συμμετοχή ειδικών επιστημόνων, οι οποίοι θα συμβάλλουν με τις εισηγήσεις τους στην ανάπτυξη ενός ουσιαστικού και τεκμηριωμένου διαλόγου για την αναθεώρηση συνταγματικών διατάξεων και κυρίως των άρθρων 101 και 102 του Συντάγματος, με σκοπό τη διεύρυνση της Αποκέντρωσης και την αναβάθμιση της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης στο πλαίσιο του πολιτικοδιοικητικού συστήματος και της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης, καθώς και τη διεύρυνση των υπηρεσιών της προς τους πολίτες.

Αυτά βέβαια προϋποθέτουν ότι θα συμφωνήσει η Βουλή να ενταχθούν τα άρθρα 101 και 102 στις αναθεωρητέες διατάξεις.

2. ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΩΝ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΩΝ

Όπως φαίνεται από τη Βιβλιογραφία που καταγράφεται στο τέλος του παρόντος κειμένου, υπάρχουν στο πρόσφατο παρελθόν, ενόψει αντίστοιχων κυβερνητικών πρωτοβουλιών, σχετικές μελέτες της ΚΕΔΕ και δημοσιευμένα άρθρα συνταγματολόγων και αιρετών.

Αξιοποιώντας τις προτάσεις των μελετών και των άρθρων αυτών και τις επιταγές του Ευρωπαϊκού Χάρτη Τοπικής Αυτονομίας (ΕΧΤΑ), ο οποίος έχει ενσωματωθεί στο ελληνικό δίκαιο (Ν.1850/1989 και Ν.4555/2018), καθώς και τις προτάσεις του Κογκρέσου Τοπικών και Περιφερειακών Αρχών του Συμβουλίου της Ευρώπης και της Επιτροπής Περιφερειών της Ε.Ε., διατυπώνουμε στη συνέχεια ένα προκαταρκτικό κείμενο που μπορεί να συμβάλει στον προσδιορισμό των κατευθύνσεων επίτευξης του επιδιωκόμενου σκοπού της αναβάθμισης του θεσμού της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, οι οποίες έχουν ως ακολούθως:

- Κατοχύρωση του διπλού χαρακτήρα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ως θεμελιώδους δικαιώματος έκφρασης της “τοπικής δημοκρατίας” και της “τοπικής αυτονομίας”, όπως αυτή ορίζεται στον Ευρωπαϊκό Χάρτη Τοπικής Αυτονομίας, αλλά και ως θεσμού που συνδέεται συστηματικά με την Κεντρική και την Αποκεντρωμένη Διοίκηση, ώστε να συναποτελούν μια “λειτουργική ενότητα”.
- Υιοθέτηση των Αρχών της εταιρικής σχέσης και της επικουρικότητας των διοικητικών επιπέδων ¹ και της εγγύτητας παροχής των υπηρεσιών στους πολίτες (σύμφωνα με το Κοινοτικό κεκτημένο).
- Ενίσχυση της συνεργασίας της Κεντρικής Διοίκησης με την Τοπική Αυτοδιοίκηση στο σχεδιασμό και την εφαρμογή των δημόσιων πολιτικών και των κανονιστικών ρυθμίσεων. Καθιέρωση έγκαιρης και με κατάλληλο τρόπο προδιαβούλευσης με τα συλλογικά όργανα των ΟΤΑ επί των νομοσχεδίων και των εκπνοούμενων προγραμμάτων που αφορούν τις δομές, τις αρμοδιότητες, τις υποχρεώσεις, τα έργα και τους πόρους αυτών (άρθρο 4, παρ. 6 του ΕΧΤΑ). Επίσης, να έχουν οι ΟΤΑ το δικαίωμα της νομοθετικής πρωτοβουλίας για κάθε θέμα που τους αφορά.
- Ανάθεση ρυθμιστικών αρμοδιοτήτων στους ΟΤΑ και παροχή της δυνατότητας έκδοσης κανονιστικών πράξεων σχετικών με την άσκηση δημόσιων πολιτικών σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο (με διεύρυνση της εξουσιοδότησης της παρ. 2 του άρθρου 43 του Συντάγματος), με στόχο την προσαρμογή της άσκησης των δημόσιων πολιτικών στις τοπικές συνθήκες (άρθρο 4, παρ. 5 του ΕΧΤΑ).²
- Ενίσχυση της οικονομικής αυτοτέλειας των ΟΤΑ ³ και της συμμετοχής τους στον σχεδιασμό και την υλοποίηση των δημοσίων επενδύσεων και ειδικότερα:
  - Δημοσιονομική αποκέντρωση για τη διασφάλιση τοπικών φόρων, των οποίων το ύψος έχουν το δικαίωμα να ορίζουν οι ΟΤΑ μέσα στα όρια του νόμου (άρθρο 9, παρ. 3 του ΕΧΤΑ).

¹ Ο Ευάγγελος Βενιζέλος έχει διατυπώσει σοβαρή επιφύλαξη για την εισαγωγή στο Σύνταγμα της “επικουρικότητας”, διότι είναι «μια νέα και θεωρητικά και νομολογιακά ανεπεξέργαστη έννοια».

² Η πρόσφατη Έκθεση του Κογκρέσου Τοπικών και Περιφερειακών Αρχών του Συμβουλίου της Ευρώπης καλεί τις ελληνικές αρχές «να χορηγήσουν στις τοπικές αρχές γενική κανονιστική αρμοδιότητα σχετικά με τα τοπικά ζητήματα ώστε να ενισχύσουν τη δυνατότητα ρύθμισης τοπικών υποθέσεων».

³ Η πρόσφατη Έκθεση του Κογκρέσου Τοπικών και Περιφερειακών Αρχών του Συμβουλίου της Ευρώπης καλεί τις ελληνικές αρχές «να διασφαλίσουν ότι τα έσοδα των ΟΤΑ είναι ανάλογα με τις δαπάνες που απαιτούνται για την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους, ενισχύοντας τη δημοσιονομική τους αυτονομία, να ενισχύσουν τις φορολογικές αρμοδιότητες των ΟΤΑ και να αναμορφώσουν το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο, ώστε οι ΟΤΑ να διατηρούν σημαντικό μερίδιο από τους κρατικούς φόρους και τέλη που εφαρμόζονται στον τουρισμό καθώς και στις σχετιζόμενες με αυτόν δραστηριότητες, με τοπική διάσταση».

- Ενίσχυση της συμμετοχής των ΟΤΑ στο σχεδιασμό και την εφαρμογή των αναπτυξιακών προγραμμάτων δημοσίων επενδύσεων που αφορούν την περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη και χρηματοδοτούνται από εθνικούς ή ευρωπαϊκούς ή άλλους πόρους.
  - Να αποδίδονται και να κατανέμονται οι προβλεπόμενοι φορολογικοί πόροι κατά τρόπο αυτόματο, ώστε να αποκλείεται η ανάμιξη του κανονιστικού νομοθέτη και των υπουργείων στην απόδοση και την κατανομή τους.
- Διεύρυνση της διοικητικής αυτοτέλειας των ΟΤΑ και της διαδημοτικής και διαβαθμιδικής συνεργασίας τους και ειδικότερα:
- Οι ΟΤΑ να αποφασίζουν τις δικές τους εσωτερικές διοικητικές δομές με σκοπό να τις προσαρμόζουν στις τοπικές ανάγκες και να διασφαλίζουν αποτελεσματική διαχείριση (άρθρο 6, παρ. 1 του ΕΧΤΑ).
  - Ενίσχυση της στελέχωσης των ΟΤΑ ⁴ και βελτίωση των όρων εργασίας των υπαλλήλων τους (άρθρο 6, παρ. 2 του ΕΧΤΑ).
  - Διεύρυνση της διαδημοτικής και της διαβαθμιδικής συνεργασίας των ΟΤΑ για την προστασία και προαγωγή κοινών ενδιαφερόντων τους (άρθρο 10, παρ. 2 του ΕΧΤΑ).
- Βελτίωση της καταστατικής θέσης των αιρετών της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (άρθρο 7 του ΕΧΤΑ).⁵
- Ρητή απαγόρευση της υποκατάστασης των ΟΤΑ από την Κεντρική Διοίκηση στην άσκηση των τοπικών υποθέσεων και διεύρυνση της έννοιας των τοπικών υποθέσεων που έχει επιχειρηθεί να συσταλεί από τη νομολογία (π.χ. σε θέματα χωρικού σχεδιασμού και πολεοδομίας και ιδίως για τις χρήσεις γης και τους όρους δόμησης των πόλεων και των οικισμών και στην κοινωνική πολιτική).
- Υποχρέωση κατά την κατάρτιση των κανονιστικών κειμένων και των αναπτυξιακών προγραμμάτων, να λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαίτερες συνθήκες των νησιωτικών και των ορεινών περιοχών, προσδίδοντας σε αυτές ένα ειδικό καθεστώς (π.χ. με τη συμπερίληψη ξεχωριστών κεφαλαίων

⁴ Η πρόσφατη Έκθεση του Κογκρέσου Τοπικών και Περιφερειακών Αρχών του Συμβουλίου της Ευρώπης καλεί τις ελληνικές αρχές «να ενισχύσουν τη δυνατότητα των τοπικών και περιφερειακών αρχών να προσλαμβάνουν επαρκές και εξειδικευμένο προσωπικό».

⁵ Η πρόσφατη Έκθεση του Κογκρέσου Τοπικών και Περιφερειακών Αρχών του Συμβουλίου της Ευρώπης επισημαίνει ότι «Η ελεύθερη άσκηση των καθηκόντων των δημάρχων παρεμποδίζεται από εθνική ποινική νομοθεσία που επιτρέπει την εύκολη άσκηση διώξεων εναντίον τους, για οποιαδήποτε δυσλειτουργία της δημοτικής διοίκησης. Η αυξανόμενη συχνότητα τέτοιων προσαγωγών και η διάρκεια των σχετικών αναστολών από τα καθήκοντα επηρεάζουν την ικανότητα των δημάρχων να εκπληρώσουν αποτελεσματικά τις υποχρεώσεις στο πλαίσιο της θητείας τους».

για τις περιοχές αυτές).⁶ Ειδικά για τους Δήμους των περιοχών αυτών, νομοθέτηση και υποστήριξη ειδικών αυτοδιοικητικών θεσμών αντιμετώπισης της αντικειμενικής υστέρησής τους και διασφάλισης της κοινωνικής και της χωρικής συνοχής.⁷

- Εισαγωγή θεσμών της πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης για τη διοίκηση των διαδημοτικών αρμοδιοτήτων μητροπολιτικών περιοχών.⁸
- Ενίσχυση της ανθεκτικότητας των πόλεων, των οικισμών και της υπαίθρου απέναντι στην κλιματική κρίση και υιοθέτηση πολιτικών βιώσιμης τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης.
- Διεύρυνση του ρόλου των ΟΤΑ στο σχεδιασμό και την εφαρμογή των κοινωνικών πολιτικών.
- Συμβολή των ΟΤΑ στην εφαρμογή των δημόσιων πολιτικών αντιμετώπισης του δημογραφικού προβλήματος.
- Υποστήριξη των ΟΤΑ για να διευρύνουν τη χρήση των σύγχρονων τεχνολογιών.
- Ενιαία Ανεξάρτητη Ελεγκτική Αρχή προληπτικού ελέγχου της νομιμότητας των αποφάσεων των ΟΤΑ και συντονισμός των κρατικών θεσμών που ασκούν εποπτεία στους ΟΤΑ.
- Τα προβλεπόμενα στο άρθρο 54 παρ. 1 του Συντάγματος, για το εκλογικό σύστημα των βουλευτικών εκλογών, να ισχύουν και για το εκλογικό σύστημα των αυτοδιοικητικών εκλογών (Οι αλλαγές να μην εφαρμόζονται στις επόμενες αλλά στις μεθεπόμενες εκλογές των ΟΤΑ, εκτός εάν ψηφίζονται με την πλειοψηφία των δύο τρίτων του όλου αριθμού των βουλευτών, δηλ. 200).
- Καθιέρωση Εθνικού Συμβουλίου Τοπικής Αυτοδιοίκησης το οποίο συγκροτείται από τα συλλογικά όργανα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης πρώτου

---

⁶ Οι υπάρχουσες σχετικές διατάξεις της παρ. 4 του άρθρου 101 και της παρ.1 του άρθρου 106 του Συντάγματος αφορούν κυρίως τα κεντρικά και τα περιφερειακά όργανα του Κράτους και όχι τους ΟΤΑ και ταυτόχρονα δεν απέδωσαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα, οπότε χρειάζονται συμπλήρωση.

⁷ Το Κογκρέσο των Δήμων και των Περιφερειών του Συμβουλίου της Ευρώπης (υιοθετώντας σχετική εισήγηση της αρμόδιας Επιτροπής εμπειρογνομόνων) με σύστασή του προς τις ελληνικές αρχές (του 2015) τις κάλεσε «να εφαρμόσουν επείγοντως στην πράξη τις υφιστάμενες διατάξεις για τους νησιωτικούς και τους ορεινούς δήμους και να προσδώσουν ένα ειδικό καθεστώς στις περιοχές αυτές».

⁸ Το Κογκρέσο των Δήμων και των Περιφερειών του Συμβουλίου της Ευρώπης (υιοθετώντας σχετική εισήγηση της αρμόδιας Επιτροπής εμπειρογνομόνων) με σύστασή του προς τις ελληνικές αρχές (του 2015) τις κάλεσε «να προσδώσουν ένα ειδικό καθεστώς στο δήμο Αθηναίων ως πρωτεύουσας, να θεσπίσουν ειδικές διατάξεις για τους μητροπολιτικούς δήμους της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης και να τις εφαρμόσουν στην πράξη» και «να εφαρμόσουν τις ήδη υφιστάμενες διατάξεις για τις μητροπολιτικές περιφέρειες».

και δευτέρου βαθμού.⁹ Νόμος ορίζει τον ρόλο του στον σχεδιασμό των δημόσιων πολιτικών και στη συνεργασία των δύο βαθμών της Τοπικής Αυτοδιοίκησης για την εφαρμογή τους.

- Ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών στις υποθέσεις των ΟΤΑ (σε εφαρμογή του «Πρόσθετου Πρωτοκόλλου του ΕΧΤΑ για το δικαίωμα συμμετοχής (των πολιτών) στις υποθέσεις των ΟΤΑ»¹⁰).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι προτεινόμενες διατάξεις της Μελέτης «ΕΕΤΑΑ (2018), Προτάσεις Συνταγματικής Αναθεώρησης για την Θεσμική Ολοκλήρωση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Γ. Σωτηρέλης» και ιδίως αυτές που αφορούν την κατάργηση των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων στο άρθρο 101 του Συντάγματος.

3. ΛΟΙΠΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

Παράλληλα με τις ανωτέρω προτεινόμενες ρυθμίσεις οι μελέτες και τα άρθρα της Βιβλιογραφίας διατυπώνουν προτάσεις και για τα ακόλουθα θέματα:

- Κωλύματα εκλογιμότητας των αιρετών για τη συμμετοχή τους στις βουλευτικές εκλογές (άρθρο 74 του Συντάγματος)
- Εκλογικό δικαίωμα αλλοδαπών
- Δημοψηφίσματα

Ειδικά τα Δημοψηφίσματα (για τα οποία υπάρχει ήδη σχετική νομοθεσία) μπορεί να περιληφθούν σε ένα συνολικό νομοθέτημα, σε εφαρμογή της ανωτέρω προτεινόμενης Συνταγματικής ρύθμισης «Ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών στις υποθέσεις των ΟΤΑ».

4. ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Στις προτάσεις για τη Συνταγματική Αναθεώρηση μπορεί να περιληφθούν και ρυθμίσεις για τα ακόλουθα ειδικά θέματα που απασχολούν την Τοπική Αυτοδιοίκηση.

---

⁹ Με ισάριθμη συμμετοχή στη Διοίκηση του Εθνικού Συμβουλίου εκπροσώπων της ΚΕΔΕ και της ΕΝΠΕ.

¹⁰ Το πρόσθετο Πρωτόκολλο του ΕΧΤΑ σχετικά με το δικαίωμα συμμετοχής των πολιτών στις υποθέσεις των ΟΤΑ υιοθετήθηκε από την Επιτροπή των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης το 2009 και ισχύει τυπικά από την 01.06.2012. Η Κυπριακή Δημοκρατία έχει κυρώσει με νόμο από το 2011 το εν λόγω Πρωτόκολλο.

Ενδεικτικά, το Πρωτόκολλο προβλέπει «διαβουλευσεις με τις τοπικές αρχές, κατά τη διαδικασία σχεδιασμού και λήψης αποφάσεων σχετικά με τα προς υιοθέτηση μέτρα», «ενθάρρυνση της χρήσης των τεχνολογιών των πληροφοριών και των επικοινωνιών με σκοπό την προαγωγή και την άσκηση του δικαιώματος συμμετοχής», «απάντηση στις καταγγελίες και τις υποδείξεις σχετικά με τη λειτουργία των τοπικών αρχών και των τοπικών δημοσίων υπηρεσιών» κ.α.

4.1. Μεταβίβαση αρμοδιοτήτων και διασφάλιση των αντίστοιχων πόρων

Η παρ. 5 του άρθρου 102 του Συντάγματος αναφέρει τα ακόλουθα:

«Κάθε μεταβίβαση αρμοδιοτήτων από κεντρικά ή περιφερειακά όργανα του Κράτους προς την τοπική αυτοδιοίκηση συνεπάγεται και τη μεταφορά των αντίστοιχων πόρων».

Η διατύπωση “μεταφορά των αντίστοιχων πόρων” κατά τη γνώμη μας είναι ορθή διότι υπονοεί τους πόρους που απαιτούνται για την άσκηση των μεταβιβαζομένων αρμοδιοτήτων. Δυστυχώς όμως, από το 2001 που έγινε η συνταγματική αναθεώρηση μέχρι σήμερα, έχει δημιουργηθεί η ψευδαίσθηση ότι η μεταβίβαση αρμοδιοτήτων από ένα υπερκείμενο διοικητικό επίπεδο σε ένα υποκείμενο (π.χ. από ένα Υπουργείο στις 13 Περιφέρειες ή στους 332 Δήμους ή από τις 7 Αποκεντρωμένες Διοικήσεις στους 332 Δήμους) συνεπάγεται τη μεταφορά των πόρων που ήδη χρησιμοποιούνται στο υπερκείμενο επίπεδο (ανθρώπινων και οικονομικών πόρων, υποδομής κλπ).

Αυτό όμως δεν συνέβη μέχρι σήμερα ούτε μπορεί να συμβεί. Το κλασικό παράδειγμα είναι οι πολεοδομικές αρμοδιότητες που μεταβιβάστηκαν με το Ν.3852/2010 από τις 53 Νομαρχίες στους Δήμους. Με μια απλή διαίρεση ($53:325=1/6$) προκύπτει ότι θα μπορούσε με το ένα έκτο ($1/6$) μιας νομαρχιακής πολεοδομίας να συγκροτηθεί μια δημοτική πολεοδομία. Όπερ αδύνατον.

Κάθε τέτοια μεταβίβαση αρμοδιοτήτων απαιτεί πρόσθετους πόρους.

Η μόνη εφικτή δυνατότητα χρησιμοποίησης των ίδιων πόρων είναι στην περίπτωση που γίνεται η «Αλλαγή της διοικητικής υπαγωγής υπαρχουσών συγκροτημένων δομών ήδη χωροθετημένων σε περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο στις αντίστοιχες Περιφέρειες ή Δήμους», διότι χωρίς τη χωρική μετακίνησή τους, μεταφέρονται οργανωμένες υπηρεσίες με το έμπειρο προσωπικό, τους οικονομικούς πόρους, την τεχνική υποδομή και τον εξοπλισμό τους. Παράδειγμα οι κρατικές νομαρχίες (Ν.2218/1994), οι κρατικοί παιδικοί σταθμοί (Ν.2218/1994 έως Ν.3106/2003) και τα αθλητικά κέντρα (Ν.2880/2001).

Για τους παραπάνω λόγους προτείνουμε την τροποποίηση και συμπλήρωση της εν λόγω συνταγματικής διάταξης ως ακολούθως:

«Κάθε μεταβίβαση αρμοδιοτήτων από κεντρικά ή περιφερειακά όργανα του Κράτους προς την τοπική αυτοδιοίκηση, καθώς και η ανάθεση νέων αρμοδιοτήτων ή υποχρεώσεων συνεπάγεται και τη διασφάλιση των πόρων που απαιτούνται για την άσκησή τους».

Επίσης, είναι σκόπιμο η διάταξη αυτή να συνοδεύεται από την ακόλουθη ερμηνευτική δήλωση:

«Το νομοθετικό πλαίσιο των μεταβιβαζομένων και των νέων αρμοδιοτήτων και υποχρεώσεων διασφαλίζει το σύνολο των πόρων που απαιτούνται για την άσκηση αυτών από τις Περιφέρειες και τους Δήμους (οικονομικών και

ανθρώπινων πόρων, υποδομής, εξοπλισμού, ψηφιακών εργαλείων και τεχνογνωσίας)».

Η προτεινόμενη ερμηνευτική δήλωση αξιοποιεί την ακόλουθη σχετική διατύπωση του άρθρου Υ+7 του Τρίτου Βιβλίου του εκπονούμενου από το Υπουργείο Εσωτερικών Σχεδίου Κώδικα Δήμων και Περιφερειών:

« Η νομοθετική πρωτοβουλία για τη θέσπιση, μεταβίβαση ή τροποποίηση αρμοδιότητας των δήμων και των περιφερειών ..... διασφαλίζει τους αναγκαίους οικονομικούς πόρους, το ανθρώπινο δυναμικό, την αναγκαία υποδομή και εξοπλισμό, καθώς και τα απαιτούμενα ψηφιακά εργαλεία με την οικεία τεχνογνωσία».

4.2. Ασύμμετρη Αποκέντρωση

Το διαχρονικό πρόβλημα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, από τότε που δημιουργήθηκε ο θεσμός μέχρι σήμερα, είναι το γεγονός ότι οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ), ιδιαίτερα οι πρωτοβάθμιοι ΟΤΑ, δεν έχουν ούτε μπορεί να αποκτήσουν το ίδιο ανθρωπογεωγραφικό μέγεθος και δεν μπορεί να έχουν τις ίδιες αρμοδιότητες και λειτουργίες, την ίδια οικονομική δυνατότητα και την ίδια διοικητική ικανότητα προώθησης της τοπικής ανάπτυξης και παροχής υπηρεσιών στους πολίτες.

Για το λόγο αυτό, η βασική στρατηγική επιλογή πρέπει να είναι ο συνδυασμός των ακόλουθων δύο κατευθύνσεων:

- Αναγνώριση των πληθυσμιακών, γεωγραφικών, συγκοινωνιακών, αναπτυξιακών και λοιπών διαφορετικών χαρακτηριστικών των ΟΤΑ και
- Διασφάλιση της ίδιας ποιότητας, προσβασιμότητας και καθολικότητας των παρεχόμενων στους πολίτες υπηρεσιών, οπουδήποτε και εάν αυτοί κατοικούν.

Ο σχετικός προβληματισμός καταλήγει στην πρόταση συνταγματικής πρόβλεψης του θεσμού της διοικητικής και της οικονομικής Ασύμμετρης Αποκέντρωσης, που ήδη εφαρμόζεται σε άλλες χώρες της Ε.Ε. και του ΟΟΣΑ.¹¹

Αυτό θα οδηγήσει στη νομοθέτηση ορισμένων πρόσθετων αρμοδιοτήτων στους μεγάλους Δήμους (κατά κανόνα στους Δήμους–πρωτεύουσες Περιφερειακών Ενοτήτων της Ελληνικής περιφέρειας) ώστε να παρέχουν σχετικές υπηρεσίες στο σύνολο των πολιτών της αντίστοιχης Περιφερειακής Ενότητας.

Εάν οι εν λόγω αρμοδιότητες είναι κρατικές και ασκούνται “κατ’ εκχώρηση εξουσίας”, δεν γεννιέται πρόβλημα νομιμοποίησής τους, εάν όμως αφορούν τοπικές υποθέσεις (αυτοδιοικητικού χαρακτήρα) γεννιέται ζήτημα πολιτικής

---

¹¹ Βλ. Γκέκας Ρ. (2021), *Η σύγχρονη τάση της ασύμμετρης αποκέντρωσης – Διεθνής εμπειρία*, ΚΕΔΕ, <https://kedke.gr/i-syγχroni-tasi-tis-asy-mmetris-apokentrosis-diethnis-ebeiria/>.

νομιμοποίησης των Δήμων αυτών από τους πολίτες της Περιφερειακής Ενότητας οι οποίοι δεν είναι δημότες τους.

Επομένως, πριν διατυπωθεί σχετική συνταγματική πρόβλεψη, είναι απολύτως αναγκαίο να μελετηθεί το πολιτικό και το νομικό πλαίσιο αυτού του θεσμού σε άλλες πολιτικο-διοικητικά συγγενείς χώρες.

4.3. Η εφαρμογή των νόμων που αφορούν διοικητικές μεταρρυθμίσεις

Ένα διαχρονικό πρόβλημα του πολιτικο-διοικητικού συστήματος της χώρας μας είναι η ψήφιση διοικητικών μεταρρυθμίσεων οι οποίες συχνά μένουν αναρτημένες στο ΦΕΚ.

Για το λόγο αυτόν εκτιμάται ότι είναι σκόπιμη η προσθήκη σχετικής κατευθυντήριας συνταγματικής διάταξης.

Η παρ. 1 του άρθρου 74 του Συντάγματος προβλέπει τα ακόλουθα:

«Κάθε νομοσχέδιο και κάθε πρόταση νόμου συνοδεύεται υποχρεωτικά από αιτιολογική έκθεση πριν εισαχθεί στη Βουλή, στην Ολομέλεια ή σε Τμήματα, μπορεί να παραπεμφθεί για νομοτεχνική επεξεργασία στην επιστημονική υπηρεσία της παραγράφου 5 του άρθρου 65, όταν συσταθεί, όπως ορίζει ο Κανονισμός».

Προτείνεται η συμπλήρωση της παρ. 1 με το ακόλουθο εδάφιο:

«Νόμος ορίζει την κατηγορία των νομοσχεδίων που αφορούν διοικητικές μεταρρυθμίσεις, των οποίων η αιτιολογική έκθεση περιλαμβάνει τους όρους και τους υλικούς και άυλους πόρους για την εφαρμογή τους».

Εάν το άρθρο 74 δεν περιληφθεί στα αναθεωρητέα άρθρα του Συντάγματος, η σχετική ρύθμιση θα μπορούσε να ενταχθεί στο άρθρο 101 του Συντάγματος, δεδομένου ότι οι σημαντικότερες διοικητικές μεταρρυθμίσεις αφορούν την οργάνωση του Κράτους.

4.4. Ψηφιακή Πολυεπίπεδη Διακυβέρνηση

Παρότι στον δημόσιο διάλογο χρησιμοποιείται η έννοια "Πολυεπίπεδη Διακυβέρνηση" (Multilevel Governance), στην πραγματικότητα υπονοείται ο θεσμός της "Πολυεπίπεδης Διοίκησης" (Multilevel Administration), που σημαίνει ότι ασκούν αρμοδιότητες σχεδιασμού και εφαρμογής κατά δημόσια πολιτική τα τρία διοικητικά επίπεδα (Κεντρική και Αποκεντρωμένη Διοίκηση – Περιφέρειες – Δήμοι) και αναζητείται η καλύτερη κατανομή ή ανακατανομή των αρμοδιοτήτων αυτών.

Για το λόγο αυτό είναι σκόπιμη η προσθήκη σχετικής συνταγματικής διάταξης που θα κατευθύνει **στη συστημική συνεργασία και τη διαλειτουργικότητα** των συστημάτων των διοικητικών επιπέδων κατά δημόσια πολιτική, που οδηγούν στην Ψηφιακή Πολυεπίπεδη Διακυβέρνηση των δημόσιων πολιτικών του ενιαίου διοικητικού συστήματος της χώρας μας.

Υπενθυμίζουμε τι αναφέρει επί λέξει το σχετικό Ψήφισμα της Επιτροπής των Περιφερειών (2014) με θέμα «Χάρτης για την Πολυεπίπεδη Διακυβέρνηση στην Ευρώπη».¹²

Δεσμευόμαστε να σεβόμαστε τις βασικές διαδικασίες εφαρμογής της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης στην Ευρώπη, δηλαδή:

- *Ανάπτυξη μιας ΔΙΑΦΑΝΟΥΣ, ΑΝΟΙΧΤΗΣ και ΠΛΗΡΩΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΗΣ διαδικασίας χάραξης των πολιτικών.*
- *Πρωώθηση της ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ και της ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΣΧΕΣΗΣ των άμεσα αρμόδιων δημόσιων και ιδιωτικών φορέων καθ' όλη τη διαδικασία χάραξης των πολιτικών, μεταξύ άλλων μέσω των κατάλληλων ψηφιακών εργαλείων, με ταυτόχρονο σεβασμό των δικαιωμάτων όλων των θεσμικών φορέων.*

Το πρόσφατο «Μανιφέστο της Μασσαλίας» των τοπικών και περιφερειακών ηγετών, επιβεβαιώνει «την ανάγκη προώθησης ενός πρότυπου “Οίκου της Ευρωπαϊκής Δημοκρατίας”, εδραζόμενου σε μια τρισδιάστατη νομιμότητα» και «του σεβασμού της εταιρικής σχέσης και της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης».¹³

Για τους παραπάνω λόγους προτείνεται η προσθήκη παρ. 5 στο άρθρο 101 με το ακόλουθο περιεχόμενο:

«Η διοίκηση του Κράτους, συμπεριλαμβανομένων των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, εγγυάται την πολιτειακή ενότητα και υπηρετεί το δημόσιο συμφέρον, σύμφωνα με το Σύνταγμα και τους νόμους. Νόμος καθορίζει τους βασικούς κανόνες συστημικής συνεργασίας των διοικητικών επιπέδων (κεντρικής και αποκεντρωμένης διοίκησης και οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης) κατά δημόσια πολιτική και της διαλειτουργικότητας των συστημάτων τους, που οδηγούν στην Ψηφιακή Πολυεπίπεδη Διακυβέρνηση των δημόσιων πολιτικών του ενιαίου διοικητικού συστήματος της χώρας».

5. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ & ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΕΣ

- ΙΤΑ (2007), *Τοπική Αυτοδιοίκηση και Αναθεώρηση του Συντάγματος. Προτάσεις για την Αναβάθμισή της*, Γ. Σωτηρέλης (συντ.). Ν.-Κ. Χλέπας, Π. Δημητρόπουλος, Θ. Ξηρός, Λ. Πάσχος, Χρ. Τσαϊτουρίδης, <https://www.ita.org.gr/el/index.php/meletes-ita>
- ΚΕΔΚΕ (.....), *Τοπική Αυτοδιοίκηση και Σύνταγμα. Οι νέες Μεταρρυθμίσεις & Η Πρόταση Διαλόγου της ΚΕΔΚΕ στα Κόμματα εν όψει της Συνταγματικής Αναθεώρησης*, Γ.Σωτηρέλης.
- Βενιζέλος Ε. (2000), *Αναθεώρηση και Αυτοδιοίκηση*, Άρθρο στα ΝΕΑ.

¹² Βλ. Επιτροπή των Περιφερειών (2014), *Ψήφισμα της Επιτροπής των Περιφερειών με θέμα «Χάρτης για την πολυεπίπεδη διακυβέρνηση στην Ευρώπη»*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XR1728&from=CS>

¹³ Βλ. Επιτροπή των Περιφερειών (2022), *Μανιφέστο της Μασσαλίας. «Η Ευρώπη έχει ως αφετηρία τις περιφέρειες, τις πόλεις και τα χωριά της»*, <https://www.pde.gov.gr/gr/enimerosi/deltia-tupou/item/download/39914.html>

- Πρακτικά Ημερίδας Περιφέρειας Αττικής (2013), *Η Πρόκληση της Συνταγματικής Αναθεώρησης*.
- ΙΤΑ (2014), *Προτάσεις Αναθεώρησης Συνταγματικών Διατάξεων για την Αναβάθμιση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης*, Γ. Σωτηρέλης, <https://www.ita.org.gr/el/index.php/meletes-ita>
- Διημερίδα Περιφέρειας Αττικής (2017), *Συνταγματική Αναθεώρηση*.
- Δοξαστάκης Ζ. (2018), *Συνταγματική Αναθεώρηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση*, <https://www.dimarhoskritis.gr/gr/nomothesia--nomologia/suntagmatiki-anatheorisi-kai-topiki-autodioikisi-50>
- Κουκιαδάκης Ε. (2018), *Πρόταση για τη Συνταγματική Αναθεώρηση*, <https://entospolis.gr/2018/11/15/πρόταση-του-ευριπίδη-κουκιαδάκη-με-θέ/>
- ΕΕΤΑΑ (2018), *Προτάσεις Συνταγματικής Αναθεώρησης για την Θεσμική Ολοκλήρωση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης*, Γ. Σωτηρέλης.
- ΚΕΔΕ (2018), *Κείμενο θέσεων στο Διάλογο για τη Συνταγματική Αναθεώρηση*, Ετήσιο Τακτικό Συνέδριο ΚΕΔΕ 2018, <https://kede.gr/to-psifisma-tou-etisiou-taktikou-synedriou-tis-kede-2018-i-protasi-tis-kede-gia-mia-sygchroni-evropaiki-topiki-aftodioikisi-keimeno-theseon-sto-dialogo-gia-ti-suntagmatiki-anatheorisi/>
- Χλέπας Ν.-Κ. (2020), *Ο Ευρωπαϊκός Χάρτης Τοπικής Αυτονομίας*, Παπαζήσης, Αθήνα.
- Πικραμένος Μ. (2023), *Σύνταγμα. Ερμηνεία κατ' άρθρο – Άρθρο 102*, Επιμέλεια Σπ. Βλαχόπουλος, Ξ. Κοντιάδης, Γ. Τασόπουλος, Ηλεκτρονική Έκδοση Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου, <https://www.syntagmawatch.gr/wp-content/uploads/2023/02/%CE%86%CF%81%CE%B8%CF%81%CE%BF-102-me-cover.pdf>

Στην εκπόνηση των ανωτέρω μελετών και άρθρων συμμετείχαν σε θέματα Τοπικής Αυτοδιοίκησης κυρίως οι ακόλουθοι:

- Ευάγγελος Βενιζέλος, πρ. Αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης, ομ. Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου Νομικής Σχολής ΑΠΘ.
- Σπύρος Βλαχόπουλος, Καθηγητής Δημοσίου Δικαίου με έμφαση στο Συνταγματικό Δίκαιο στη Νομική Σχολή του ΕΚΠΑ.
- Ζαχαρίας Δοξαστάκης, Πτυχιούχος Παντείου Πανεπιστημίου, Δήμαρχος Χερσονήσου
- Ξενοφών Κοντιάδης, Καθηγητής Δημοσίου Δικαίου και Κοινωνικής Διοίκησης στο Πάντειο Πανεπιστήμιο.
- Ευριπίδης Κουκιαδάκης, Δικηγόρος, πρ. Αντιπεριφερειάρχης Κρήτης.
- Θανάσης Ξηρός, Αν. Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου στη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων.
- Λάμπρος Πάσχος, Νομικός Σύμβουλος ΕΝΠΕ.

- Μιχάλης Πικραμένος, Καθηγητής Δημοσίου Δικαίου και Πολιτικών Επιστημών στη Νομική Σχολή του ΑΠΘ, Πρόεδρος ΣΤΕ.
- Γεώργιος Σωτηρέλης, Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του ΕΚΠΑ.
- Γιάννης Τασόπουλος Καθηγητής Δημοσίου Δικαίου στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του ΕΚΠΑ.
- Νικόλαος-Κομνηνός Χλέπας –Καθηγητής Διοικητικής Επιστήμης και Δημοσίου Δικαίου της Σχολής Πολιτικών Επιστημών & Δημόσιας Διοίκησης του ΕΚΠΑ.
- Κωνσταντίνος Χρυσόγονος – Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου στη Νομική Σχολή του ΑΠΘ.